
CUMHURİYET'İN 100. YILINDA 100 TÜRK YAZAR

Editörler

Elmas ŞAHİN
Kadir Can DİLBER

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-399-553-9	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı Cumhuriyet'in 100. Yılında 100 Türk Yazar	Yayıncı Sertifika No 47518
Editörler Elmas ŞAHİN ORCID iD 0000-0002-8509-1882 Kadir Can DİLBER ORCID iD 0000-0003-0975-176X	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Bisac Code EDU000000
	DOI 10.37609/akya.2962

Kütüphane Kimlik Kartı

Cumhuriyet'in 100. Yılında 100 Türk Yazar / editörler : Elmas Şahin, Kadir Can Dilber.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.

742 s. : tablo. ; 160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253995539

1. Eğitim.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

YAŞAR KEMAL'İ DÜNYA EDEBİYATI'NDA KONUMLANDIRMAK

Mehmet Taner TÜRK¹

GİRİŞ

Cumhuriyetle yaşıt olan Yaşar Kemal 6 Ekim 1923 tarihinde Hemite, Osmaniyede doğar. 28 Şubat 2015 tarihinde İstanbul'da vefat eder. Türk ve Dünya edebiyatında saygın bir yazardır. Gerek üretkenliği gerek üslubuyla geniş okur kitlesi edinir. Doğal insanı olağanüstü bir coşkuyla anlatması, anlatımındaki destansılıktan kaynaklanır. O roman yazarlığından önce şairdir, destancıdır, hikâyeye anlatıcısıdır, kısaca söz üstadıdır.

Bu çalışma yapısı itibariyle geniş kapsamlı bir yazma sürecine müsait değildir. Bu yüzden Yaşar Kemal'in Dünya edebiyatının önemli yazarlarıyla genel çerçevede hangi açılardan benzerlikler gösterdiğini saptamak ve ileride yapılabilecek karşılaştırmalı çalışmalara yol açmak ve fikir vermek amacıyla yazıya dökülmüştür. Öncelikle yazarın edebi kişiliğinden ve edebi kişiliğinin nasıl oluştuğundan bahsetmek gerekir.

YAŞAR KEMAL'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Kürt asıllı olmasına rağmen çoğu kişinin de kabul ettiği üzere Türkçeyi en iyi kullanan yazardır. Köyündeki tek Kürt aile kendileridir. Bu Türkmen köyünde herhangi bir etnik ayrımcılığa uğramazlar. Evinde Kürtçe konuşulurken, dışarı-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, tanerturk@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0152-4458

da Türkçe konuşulur. Dili bu denli güzel kullanmasının pek çok nedeni vardır. En önemli unsurun doğada çok fazla zaman geçirmesi olduğu söylenebilir. Bu sayede hem çevreyi hem de insan tabiatını tanıma fırsatı elde eder. Doğada ilginç bulduğu canlıları ya da nesnelere sıkılmadan seyrederek. Bu sayede gerçekliğe düşü ekleyebilir.

Çukurova onun sanatını oluşturan en önemli unsurdur. Çukurova'yı romanının vatanı olarak görür. Herhangi bir şehirdeki bir olayı, davranışı ya da roman karakterini yazarken, onları Çukurova'ya taşır. Romanlarında faydalandığı unsurları Çukurova'da öğrenmez. Romanlarında Çukurova'yı yeniden yaratır (Kabacalı, 2004: 14).

Çocukluk yıllarında herhangi bir Karacaoğlan şiirini bilmeyenlere hoş bakılmayan Çukurova'da Yaşar Kemal, altı yedi yaşlarında şiirler okumaya başlar. Önceleri çocuklar dinlerken sonrasında büyükler de dinler. Köyünde okul olmadığı için okuma yazma da bilmez (Kabacalı, 2004: 7). Âşıklık ve okul arasında seçimini okuldan yana kullanan Yaşar Kemal'i ayakta tutan en önemli şey yazmaya olan tutkusudur. Yazma tutkusunu pekiştiren ise hem Doğu hem de Batı kaynaklarını yoğun olarak okuması ve sözlü kültür geleneğinden özellikle Türk âşıklar ve Kürt dengbejler yoluyla beslenmesidir. Sözlü kültürle edebi hayatına başlayan Yaşar Kemal önce şair sonra roman yazarı olur. Şairliği onu diğer roman yazarlarından ayıran en önemli özelliğidir. Bu yüzden yazdığı romanlar destansıdır.

Yaşar Kemal üç yaşındayken sağ gözünü halasının kocasının koyun keserken bıçağın deriden kayması sonucunda kaybeder. Bu olaydan bir yıl sonra ise babasının Van'dan göç ederken hayatını kurtarıp büyüttüğü oğulluğu Kemal'in babasını bıçaklayarak öldürür. Bu olay neticesinde Yaşar Kemal uzun süre kekeme kalır. Sadece türkü söylerken kekelemez (Kabacalı, 2004: 10). Altan Gökalp, Yaşar Kemal'in yetim, kekeme ve tek gözlü kalmasının onu nasıl güçlendirdiğini anlattığı sözler şöyledir: "Kekemedir, ancak dilin en büyük ustalarından biri olur, tek gözlüdür, ancak olağanüstü bir imge ve renk yaratıcısı olur. Yetimdir ve bu yoksunluğun gizleri kişisel dostluklarından politikaya, savaşımından özellikle yazma dürtüsüne dek uzanan geniş bir alanda kavranabilir" (Gökalp, 1998: 11). Yaşar Kemal'in yetim, tek gözlü ve kekeme olması aynı özelliklere sahip İskandinav tanrısı Odin'e benzetilir (Gökalp, 1998: 11).

Çocukluk ve gençlik yıllarındaki zorlu geçen yaşamını eserlerinde sıkça konu edinir. Kırsal yaşam ve sosyal adaletsizlik temaları yazarın eserlerine kendi yaşadığı tecrübeler vasıtasıyla girer. Onu pek çok yazardan ayıran en önemli özelliği

ise beylik konuları işlerken kullandığı güçlü dildir. Hayatının ilk evrelerinde kırsal hayat onu derinden etkiler. Romanlarda ve hikâyelerde o zamana kadar pek dile getirilmeyen kırsal kesimi ve onların sorunlarını güçlü bir dille anlatmasıyla Yaşar Kemal, diğer yazarlar arasında farklı bir konuma ulaşır. Kırsal yaşamın güçlü sözlü kültürünü roman ve hikâyeleriyle yazılı kültüre taşır. Özellikle güçlü bir hafızası olan annesinden ve onun anlattığı hikâyelerden oldukça etkilenir.

Her kadının bir şair olarak görüldüğü ve ağıt yakmayı bilmeyen kadının hoş görülmediği, Karacaoğlan şiiri bilmeyenin yetersiz görüldüğü, Türkçenin zengin bir biçimde kullanıldığı bir Türkmen köyünde doğup büyüyen Yaşar Kemal, köyüne destancıların geldiğini ve eski Türkmen destanları anlattıklarını belirtir (Bosquet, 2007).

Yalın bir üslupla eserlerini meydana getiren Yaşar Kemal, duygu ve düşünceleri tempolu anlatımla geleneksel destan anlatım tarzı kullanarak kurgular. Bu yüzden Türkiye'nin kültürel mirasına önemli katkıları olur ve Türk edebi kanununun önemli bir parçasıdır artık. Kendisinden sonra gelen yazarları üslubuyla derinden etkileyip, bir standart oluşturur. Türk kültürü ve Türk halkı hakkında bilgi edinmek için başvurulması gereken bir kaynak haline de gelir. Eserlerinden hareketle Yaşar Kemal sözlüğü bile yazılır. Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere gibi pek çok Avrupa ülkesinde eserleri yayınlanırken Arapça, Rusça, Farsça, İbranice, Çekçe, İsveççe vb. pek çok dile çevrilir. "İnce Memed" romanı edebiyat dünyasının sayılı romanları arasına girer. Nobel edebiyat ödülüne aday olarak gösterilir. Kendisi de ölene kadar Nobel'e aday olacağını deklare eder. 2015 yılında sona eren 92 yıllık ömrünün neredeyse tamamını edebiyata adanarak yazmak için yaşamıştır.

Adana'daki zorlu mahkûmiyet hayatından sonra Yaşar Kemal'in Adana'da hayatının tehlikede olmasından dolayı şehri terk etmesi istenir. Bu sırada jandarma aralarında "Demir Çarık" isimindeki romanı da dâhil olmak üzere basılmamış pek çok eserine el koyup imha eder. Sadece "Sarı Sıcak" isimli hikâyelerinin toplandığı kitap üç nüsha olarak yazıldığı için kurtulur. Ankara'da kısa bir süre kaldıktan sonra İstanbul'a gider (Bosquet, 2007).

Adana'da ırgatlık, arzuhalcilik, bekçilik, kunduracılık, traktör şoförlüğü vb. birbiriyle bağlantısız geçim derdine derman olsun diye çalışılan işlerden sonra Yaşar Kemal'in edebi kişiliğine en çok katkı yapan meslek İstanbul'da tanıştığı gazeteciliktir. Gazetecilikten önce parklarda yatar, gaz kontrol memurluğu bile yapar. 1951 yılında İstanbul'a gelmesiyle artık asıl ismi olan Sadık Kemal Göççeli

ismini kullanmayı bırakır. Yaşar Kemal adıyla yaptığı röportajlarla ün kazanır. “Sarı Sıcak” isimli hikâye kitabıyla edebiyata dünyasına gerçek anlamda adımını atar. Cumhuriyet Gazetesi’nde dizi biçiminde yayımlanan “İnce Memed” 1955 yılında kitap olarak basılır ve Varlık Dergisi’nin ilk roman ödülünü kazanır. 1960’da “Ortadirek”, 1963’te Yer Demir Gök Bakır ve 1968 yılında “Ölmez Otu” romanlarını yayımlar. Kendini artık ağırlıklı roman yazmaya adanmış Yaşar Kemal 1967-1987 yılları arasında sayısı 18’i bulan roman yazar (Geçgel, 2003: 290). 2000’li yıllardan itibaren yaşı itibarıyla üretkenliği azalsa da 2012 yılına kadar roman yazmayı sürdürerek toplam sayısı 30’a yaklaşan roman yazmıştır. Ağırlıklı olarak roman yazan Kemal; şiir, deneme, hikâye, derleme ve röportaj gibi türlerde hatırı sayılır eser yaratır.

“Ortadirek”, “Yer Demir Gök Bakır” ve “Ölmez Otu”ndan oluşan “Dağın Öte Yüzü” üçlemesinde Yaşar Kemal, “deus ex machina” tarzında bir anlatıma başvurmuştur. Bu üçlemede insanın doğayla, insanın toplumla ve insanın insanla mücadelesi alegorik bir üslupla anlatılmıştır.

“Üç Anadolu Efsanesi Köroğlu, Karacaoğlan, Alageyik”, “Binboğalar Efsanesi”, “Ağrıdağı Efsanesi” ve “Çakırcalı Efe” eserleri Yaşar Kemal’in mit, masal ve düşlerin anlatısı olan destansı romanlarıdır.

Akçasazın Ağaları ikilemesi “Demirciler Çarşısı Cinayeti” ve “Yusufçuk Yusuf” romanlarında toplumsal değişimi ve bu değişimin karakterler üzerindeki etkisini anlatır Yaşar Kemal. Bu yönüyle Yaşar Kemal’i Shakespeare’ye en çok yaklaştıran romanlar Akçasazın Ağalarıdır. Karakterlerin eyleme geçememeleri ve sürekli ruhsal buhran yaşamaları Yaşar Kemal’in coşkulu ve sevinçli anlatımıyla eşsiz bir anlatıya dönüşür.

Yaşar Kemal’in Ada dörtlemesi olan “Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana”, “Karıncanın Su İçtiği”, “Tanyeri Horozları” ve “Çıplak Deniz Çıplak Ada” romanlarında Kurtuluş Savaşı sonrasındaki mübadele konu edilir. Yeni hayat kurmak zorunda kalan insanların hayatları mit, masal ve düşlerle anlatılır.

YAŞAR KEMAL’İ DÜNYA EDEBİYATI’NDA KONUMLANDIRMAK

Yaşar Kemal, bir sentezdir. Onun eserlerinde pek çok yazardan izler görülebilir fakat bu izlerin hiç birisi bir taklit ya da öykünme değildir. Hem Batı edebiyatı hem de Doğu edebiyatı külliyyatının en önemli eserlerini okuduğu için benzerlikler görülmesi tabiidir. Yaşar Kemal nereye ya da kime baksa onu Çukurova’yla sentezlemiştir. Yaşar Kemal’in üslubu; coşkulu ve lirik anlatımıyla Homeros ve

Faulkner'a, sade ve anlaşılır üslubuyla Çehov'a, eserlerindeki karakterlerin ikircikli halleriyle Shakespeare'e, gerçekliği düşlerle harmanlamasıyla Gabriel García Márquez'e benzetilir.

Yukarıdaki isimler gibi saygın pek çok yazarı Yaşar Kemal ile ilişkilendirmek ve ileride çalışma yapacak kişiler için ipuçları barındırması açısından detaylandırmak gerekir. Öncelikle Yaşar Kemal'in ele aldığı konular açısından bakıldığında, ilk göze çarpan durum toplumsal yozlaşma, sınıf çatışması, sosyal adaletsizlik vb. konuların hemen her eserinde görülmesidir.

John Steinbeck ve William Faulkner gibi Güneyli yazarların eserlerinde benzer konu ve motiflerin yer aldığı söylenebilir. Yaşar Kemal ve sözü geçen Amerikalı iki yazarın eserlerinde dikkat çeken bir diğer durum ise ekonomik olarak alt tabakada bulunan insanların yaşadığı maddi sıkıntıları ve bu sıkıntılar neticesinde ortaya çıkan çatışmayı anlatırken doğa unsurlarını da olay örgülerine dâhil etmeleridir. Yerel ağızlar ve folklorik unsurlar eserlerde kendilerine geniş olarak yer edinmiştir. Bu sayede hikâyeler görkemli bir atmosfere taşınarak zenginleşmiştir. Her ne kadar her üç yazar da farklı coğrafyalardaki benzer konuları ele alsalar da üç yazarın üslubu birbirinden farklıdır. Bu yönleri onları müstesna kılmaktadır.

Köylülük ve köycülük ile suçlanan ve bu yüzden yerel olarak görülmesi gerçekten Yaşar Kemal için büyük talihsizliktir. Çünkü yerel olmadan nasıl evrensel olabilirsiniz? Toprağa olan bağlılığı ve kök salma sorunu onu evrensel yapan unsurlardır. Aynı William Faulkner ya da Thomas Hardy gibi Yaşar Kemal de köyü anlatır. Güneyi anlatır. Gökalp, Hardy ve Kemal'i köycülük konusunda bir araya getirir. Güneybatı İngiltere'deki tarım işçileri yetersiz ücret karşılığı çalışan ve bu yüzden yetersiz beslenen ve neredeyse hayvan statüsünde görülür. Hardy bu düşünce kalıplarını yıkar. Romanlarında Boiotialıları zekâ açısından Atinalılara, felsefe açısından Almanlara, görgü açısından da Parislilere benzetir (Gökalp, 1998: 14).

Hardy gibi Yaşar Kemal'in kişileri de köylüdür. Roman kişileri anlatır, destan yazgıları sözünü Yaşar Kemal kabul etmez. Yaşar Kemal'in yazdığı köylü kişiler köylü kahramana dönüşür. İnce Memed bunun en bilinen örneğidir. İngiltere'deki işçiler için yaratılan ülkemizde benzeri olan klişeleri tek tek yıkar romanlarında Yaşar Kemal. Romanlarda nesne konumundaki edilgen köylü tipi yerini aktif özneye bırakır. Bu öznenin varmak istediği hedef ya da yaşamak/yaşamak istediği duygu yerel değil evrenseldir.

Gabriel García Márquez ve Yaşar Kemal ele aldıkları konular ve yaşadıkları topluma olan duyarlılıkları açısından benzer özellikler gösterirler. Her iki yazar da yaşadıkları coğrafyanın derin tarihlerinden faydalanmışlardır. Bu tarihsellik içinde yaşanan sosyal adaletsizlik ve toplumsal ayrışma gibi konular eserlerinde toplumcu gerçekçilik şemsiyesi altında verilmiştir. Yaşar Kemal'in gerçekliği epik gerçeklik, Márquez'in ise büyülu gerçekçiliktir. Her iki gerçekçilik de fantastik unsurlar barındırır.

Yaşar Kemal'in eserlerinde umutsuzluk, çaresizlik, mutsuzluk ya da yabancılaşma gibi sayısı artırabilecek Kafkaesk unsurlara denk gelmek pek mümkün değildir. Bu unsurlara yazarın yer vermesindeki amaç aslında zıddı olan duygu değişimlerini vurgulamaktır. Oysaki meslek olarak yazarlığı seçmeden önce hem çocukluğu hem de gençliği maddi ve manevi zorluklarla doludur. Çalışmanın önceki sayfalarında da belirtildiği gibi muhtemelen Kafka'dan daha zor şartlar altında hayatını idame ettirmek zorunda kalmıştır. Kafkaesk unsurlar Franz Kafka'da çıkmaz sokak ya da dolambaç metaforlarını andırır biçimde kendisine yer edinir. Kafka'nın eserlerinde çözümden daha çok çözümsüzlük ve bu durumu kabulleniş sezilir. Yaşar Kemal ise bu duyguları Kafka gibi anlam içermeyen soyutlamalar ya da imgelemler yaratmak için değil masalsi ya da destansı anlatımına zemin hazırlamak için kullanır. Zaten Kafka'nın mekânları kasvetli ve kapalı mekânlardır ki okuyucuya esenliksiz bir okuma süreci yaşatır. Yaşar Kemal ise özellikle Çukurova'yı anlatırken doğada gezdirir okuyucuyu. Yaşar Kemal'in eserlerinde sıkça karşımıza çıkan yine Kafkaesk bir unsur olarak yer edinen korku duygusuna yazarın yaklaşımı kendi sözleriyle şu cümlelerle karşımıza çıkar: "Ben hep kendime sordum, bu ölümlü dünyada, insan öleceğinin bunca bilincindeyken, böylesine, bir gün bir hiç olacağını bilir dururken, yaşama sarılmasının bir sebebi olmalı, bu ne? Benim romanlarım biraz da bunun araştırmasıdır. Bunun belirgin bir karşılığı olan, bu yaşama sevinci ne? [...] Ben insan sevincinin, aydınlığın, dünyaya bağlılığın destanını yazmaya çalışırken korkuyu vermeseydim, söylediklerim çok doğru olmazdı" (Kemal, 2005: 238-239). Korku, Kemal'in eserlerinde bir duygu olarak yer almaz aksine kahramanları eyleme geçiren bir güç olarak karşımıza çıkar (Gökalp, 1998: 25).

Kafka ve Yaşar Kemal'i ortak noktada buluşturan en önemli unsur aslında toplum eleştirisidir. Her iki yazar da bunu yaparken kendi yaşamlarından ve yazarlık öncesi mesleklerinden hareket etmişlerdir. Kafka bürokrasi yoluyla kent üzerinden toplum eleştirisi yapar. Yaşar Kemal ise özellikle kırsal hayattaki sosyo-ekonomik eşitsizlikler üzerinden eleştirisini kurgular.

SONUÇ

Her ne kadar Türk kültürünü anlatsa da anlattıklarının içeriği evrensel konular olan doğa ve insan tabiatını içerdiğinden bu Yaşar Kemal'i Dünya edebiyatı açısından da kanonik bir konuma ulaştırır. Yaşar Kemal, değişmeyen insan doğasını ve evrensel değerleri her zaman yerellikten sıyrılarak sunabilmiştir. Yaşar Kemal'i diğer büyük edebiyatçılarla karşılaştırdığımızda birçok önemli yazarla benzerlik gösterdiği fark edilir. Homeros'a benzer destansı anlatımıyla adeta bir destancı hüviyetinde karşımıza çıkan Yaşar Kemal; Thomas Hardy, John Steinbeck ve William Faulkner gibi farklı coğrafyaların yazarlarıyla aynı insanı ve aynı sorunları anlatır; Kafka ve Yaşar Kemal'in de benzer özelliklerinin olması ilginçtir. Birisi şehir ve bürokrasi üzerinden eleştirisini yaparken, diğeri kırsal üzerinden yapar eleştiriye. Tabii ki aralarında farklar vardır. Kafka umutsuzluktan çıkış için bir tünel kazmazken, Kemal umut veren kahramanlar yaratır anlatılarında. Márquez büyümlü gerçekçilikle eleştirisini yaparken, Kemal epik gerçekçilikle yapar eleştirisini. Farklı kültürlerden sayısız yazarla karşılaştırmak mümkündür Yaşar Kemal'i. Mutlaka birilerinden etkilenmiştir ama anlatılarında her okunuştta farklı bir şeyler yakalamak onun ne kadar zengin bir dile sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu yazarların hiçbirinde olmayan şey ise, Yaşar Kemal'in yerel unsurlar üzerinden evrensel temalara epik bir anlatımla ulaşmasıdır. Çünkü anlatılan olaylar genele hitap etmez ama duygular evrenseldir. Köy hayatı pek çok insanın özlem duyup aşına olmadığı öğeler barındırır. Bu öğeler sadece fiziksel değildir. Kullanılan dil de kendine özgüdür. Mit, masal ve düşler zorlu yaşamın gerçekleriyle birbirine karışır.

Yaşar Kemal, doğaya saygılı, doğayla uyum içinde yaşamının önemini hemen her eserinde vurgulayan, yerel ağızlara ve folklorik unsurlara eserlerinde sıkça yer veren, toplumsal duyarlılığıyla sosyal adaletsizliğe dikkat çeken, eserleri Dünya'nın önde gelen pek çok diline çevrilen ve dünya çapında geniş bir okuyucu kitesine ulaşmış, Türk ve Dünya edebiyatında müstesna bir yere sahiptir. Sayısız yazara herhangi bir açıdan benzetilebilmesi onu sentez bir yazar olarak karşımıza çıkarır. Yaşar Kemal'i her okuduğumuzda ünlü yazarlar aklımıza gelirken; Yaşar Kemal okuduktan sonra klasiklere dönünce de Yaşar Kemal olsaydı bu durumu farklı anlatırdı gibi cümleler ağızımızdan çıkar. İşte bu Yaşar Kemal'i ölümsüz kılar.

KAYNAKLAR

- Bosquet, A. (2007). *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor - Alain Bosquet ile Görüşmeler* (YKY'de 1. bas.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Geçgel, H. (2003). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökalp, A. (1998). *Yaşar Kemal'i Okumak*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kabacalı, A. (2004). *Adan Z'ye Yaşar Kemal*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kemal, Y. (2005). *Zulmün Artsın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.